

BAKA ISTVÁN

1948–1995

Mondták és leírták róla, hogy Szegednek Juhász Gyula óta ilyen nagy formátumú költő egyénisége nem volt. A nagy költészetnek van ideje. Ez az idő azonban mindig bizonytalan, és soha nincsen garancia arra, hogy még a költő életében beteljesedik. Bizony el lehet menni ez árnyékvilágból úgy is, hogy a költő csak az értetlenséget és a viszolygást, a kéziratokat fogadó közönyösséget hagyja maga után, míg nem egy napon, ki tudja, miért s hogyan, az addig árnyékba szorult költészet élni és halni kezd, s nemcsak az irodalomtörténeti kánon kitüntetett része, de a hétköznapi kultúra alakítója, viszonyítási pontja is lesz. Ilyenkor a költészet megtalálta, beteljesítette a maga idejét. A versben megéri az idő, és viszont. Baka fontos költővé vált már a nyolcvanas évek derekára, az ő ideje azonban kétségtelenül a rendszerváltás időszaka volt. A nyolcvanas évek végétől araszoló feszültséggel teli, izgalmas és kiábrándító esztendő. Baka ekkor kezd el igazán nagy verseket írni, s ekkor kezdik, ha nem is ünnepelni, de komolyan és fenntartások nélkül méltatni, ekkor kapja meg azokat az elismeréseket, melyek a nagy teljesítményeknek kijárnak. S hogy miért ezek az évek emelték Bakát magasan a honi líra ádaga fölé? Talán mert mélyen romantikus alkat volt, s a változások benne, a poétikájában is új erőtereket hoztak létre. Talán mert a szereplőjait mindjobban sütötte át személyességének tragikus hitelé. Baka egyszerre volt az anyagi szépség és a reménytelen megváltatlanság eltökélt híve. Nagy költő volt. Érettségi tétel lesz. Ut cákat, és iskolákat neveznek el majd róla. De mindez semmi ahhoz, hogy közöttünk élt.

Darvasi László

Kortársaim – Zalán Tibor

Baka István hagyatékából

Zalán Tiborral valamikor 1974 októberében ismerkedtem meg, amikor két évi székszárdi tanárkodás után füsszakerültem egyetemre, az életem színbélyére. Szegedre, az akkor induló kincskereső szerkesztőségébe. Elkortájt jelentek meg Tibor első versei a Tiszatájban, tebenséges, de a Nagy László-féle költészet iránti irányzatába még könnyen beilleszthető munkák. Nekem azért tetszettek, bár az idősebb jogán irítottam őt: ne rendelje magát alá egy kanonizálódó líra-eszménynek. Ha akkor sejtettem volna, hogy néhány év múlva ő lesz a nagyavantgárd bajnoka, én pedig az elnézéssel emlegetett konzervatív. De nem sejtettem, pedig a büszkeséges bölcsészballagató versei már akkor is robbanásveszélyesek voltak, a költői képzeletet felszabadító népi szűrrealizmus is hamarosan szülnék bizonyult számomra. Mert ő elsősorban különbözőni akart, mindenkitől és bármiáron, jazzzongorista-leisérté, magnón kivevett hang-effektusokkal a versmondás korlátait elsősoró happeningjeit, melyeket bevalóm, nem tudtam igazán megszeretni, mind egy cél szolgáltak: megteremteni a jelenséget: Zalán Tibor, a költő, az Avantgárdista, a magyar líra D'Artagnanját, aki végül – Abost, Portbost és Aramist hátrahagyva – egyedül szerzi meg a királyné nyakláncát, sebekből vérezve, de diadalmasan.

Ha most úgy tünnek, ironizálók, emögött a – ma már szerencsére indokolatlan – feltékenységem és irigységem lapul. Tibor ugyanis azokban az években – a nyolcvanas évek elején – emelkedett magassra, amikor én belesülpedtem a számítástechnikával szembe fordított szemérembe, amikor úgy éreztem, mindenki elárult és magamra hagyott, bololt csak nem vettem észre egy nagyon fontos dolgot: minden új nemzedék az előzőt, annak eszméit megtagadva találja meg, és csak így találhatja meg önazonosságát. És ilyenkor nem számítanak az együtt átbórozott, átbeszélgetett esték, mint ahogy nekem se számítottak indulásom keserves, dadogó bizonytalansággal teli éveiben. Valami hasonlót később átélt Tibor is, amikor a lármás sikerei idején őt vezérszállagul választó fiatalok

(ne feledjük, mindig lesznek nálunk fiatalabbak) fokozatosan elfordultak tőle, s ezen idővel a környezetét mindig megbővítő egyéni charme-ja se változtatott. Charmé – ez a francia szó fejezheti ki legjobban Zalán Tibor egyéniségének lényegét. Tele vagy sértődöttséggel, baraggal az önzése, extravaganciája miatt, de amikor eljön bozzád, leül az asztalodhoz, kérdez valami bensőségeset (lehet, hogy csak udvariasságból) megadod magad, úgy válaszolsz, mintha egy évekkel ezelőtt abbagyott beszélgetés fonálát vennéd fel újra. Nem véletlen, hogy Tibor amnyit sikert aratott a szebbik nem körében. A rá jellemző fensőbbeség, mégis őszinte figyelem pontosan az, amire a nők vágytak. Hogy megbódítsák őket, de azért önmaguk maradjanak, hogy felragyogjanak – ha csak egy percre is – az okosan visszafogott férfiónzés tükrében. Titokzatos erő ez, amelyet ismert és sikeresen alkalmazott Ady Endre, akinek verbay- és alkoholgolyótoré törékeny figurájára évtizedek múltán is úgy emlékeztek az egykor ünnepeit szépasszonyok, mint az egyetlen, az igazi férfit. Zalán Tibor valóságilag másban is, de ebben bizonyosan Ady Endre utóda. És persze – eddig erről nem sok szó esett – nagyon jó költő, olykor bánító exhibicionizmusa, avantgardista tévítjai ellenére, melyeket azóta egyébként is lebiggadás, a költői-emberi bölcsesség elérése követett. És – bár ezt várták volna tőle sokan – a zajos költői pályáról nem tért át a zajosabb politikaira, épp ellenkezőleg – most, a rendszerváltás után fordult igazán befelé, verseiben megjelent a csend:

„Rög gurul így el,
azután csend,

azután még a visszhang csendje” – így kezdi egyik miniaturjét új kötetében, amelynek már a címe. Kívül is mostani társasági létezését jelöli.

Kívül lenni, a visszhang csendjében. Ennyi most a program. Beérkezés helyett a megérkezés. Mert a megérkezés néha azt jelenti, kívül kerülni mindenen, ami nem legbelül van.

(Köszönet a közreadónak, özv. Bakáné Ökrös Tündének)